דרשה לפרשת תולדות · תשפ"ה

ראשון ראשון חביב

למה עשו תמיד ראשון וישראל שני, ומה הקשר לבנין בית המקדש ולמשיח?

מבוסס על לקוטי לוי יצחק ליקוטים על מרז"ל עמוד קד ואילך

הדרשה נפתחת כך

פציינט: "דוקטור! אני ממש לחוץ, זה הניתוח הראשון בחיים שלי..."

דוקטור: "אל תדאג, זה גם הראשון שלי..."

בתחילת פרשת השבוע, פרשת תולדות, אנו קוראים על לידת התאומים, עשו ויעקב. וכמו תמיד, היהודי מגיע כאנדרדוג. יעקב אבינו, בחיר האבות, נולד כילד השני של יצחק ורבקה, ואילו את הבכורה נוטל האח הבכור והרשע, עשו האדומי.

יהיו פסימיים שיאמרו ש"מעשה אבות סימן לבנים", ומאז, בכל ההיסטוריה היהודית הענפה, אנחנו תמיד במקום השני, תמיד מזדחלים מאחור, תמיד מגיעים מאוחר מדי ולאט מדי. אך מדוע? למה עשו הרשע מגיע תמיד ראשון, ואילו על יעקב אבינו ועל צאצאיו, עם ישראל, נגזר להיות במקום השני?

כדי לתת מענה ולשפוך אור על סוגיה קיומית זו, בה עשו הוא ראשון ויעקב שני, נקדים את דברי התלמוד (פסחים ה, א) ונסבירם לאור הקבלה והחסידות: "תנא דבי ר' ישמעאל: בשכר שלושה ראשון, זכו לשלושה ראשון - להכרית זרעו של עשו, לבניין בית המקדש, ולשמו של משיח. להכרית זרעו של עשו, דכתיב 'ויצא הראשון אדמוני כולו כאדרת שער'". כלומר, בזכות קיום שלוש מצוות הנקראות "ראשון", מאזן הכוחות העולמי עתיד להשתנות. עשו "הראשון" יאבד את בכורתו, ואנו, בני ישראל, נירש את מקומו ונזכה גם לבניין בית המקדש ולביאת המשיח.

מהן שלוש המצוות הללו? ומה הקשר בינן לבין שלושת היעודים העתידיים?

רש"י מסביר ששלוש המצוות הנקראות "ראשון" הן: שביתת חג הפסח, שביתת הרגל של סוכות ונטילת לולב, שעל שלושתן נאמר בפסוקים "ביום הראשון". המהרש"א מוסיף ומפרט שבזכות שביתת חג הפסח נזכה למחיית זרעו של עשו, בזכות קיום מצוות סוכות נזכה לסוכת שלום העולמית - בית המקדש השלישי, ובזכות נטילת הלולב ומיניו, שעליה נאמר "ושמחתם לפני ה'", נזכה לשמו (ולביאתו) של מלך המשיח שהוא "ינחמנו וישמחנו כמו שנאמר שמחנו כימות עניתנו".

הקשר בין חג הסוכות לבניין בית המקדש ברור, וגם הקשר בין נטילת לולב לביאת המשיח מוסבר היטב, אך מה הקשר בין ה"ראשון" של חג הפסח לבין מחיית והכרתת זרעו של עשו שיצא "ראשון"?

המהרש"א מוסיף ומבאר שעשו הוא "הראשון" ששעבד את עם ישראל בגלות האחרונה, ובחג הפסח זכינו בפעם הראשונה בהיסטוריה להיגאל מאומה ששעבדה אותנו - מצרים. לכן, על ידי שמירת החג המסמל את השחרור משעבוד, נזכה לשחרור מהשעבוד של היות אנדרדוג, ונעבור למקום ה"ראשון" במקום זרעו של עשו.

זאת ועוד, "השאור" מסמל את כוחות הקליפה, את היצר הרע, כפי שחז"ל כינו את שמו: "שאור שבעיסה". על ידי השבתת השאור בתחילת הפסח ("אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם") נזכה להיפטר, אחת ולתמיד, מהיצר הרע ומעשו הרשע.

בלקוטי לוי יצחק מסביר אביו של הרבי מלך המשיח פן עמוק יותר בסוגיה זו, שדרכו נוכל להבין מדוע אנחנו תמיד במקום השני, ומדוע זה עתיד להשתנות בזמן הגאולה.

ראשית, נפתח בגימטריה: המילים "ביום הראשון" הן בגימטריה "כתר", שהיא הספירה הראשונה בעולם הספירות. לאור זאת, מסביר רבי לוי יצחק שהסיבה שעשו יצא ראשון היא משום ששורשו הרוחני מגיע מעולם התוהו שקדם לעולם התיקון, עולמו של יעקב אבינו. עשו נולד ראשון כי הוא הגיע משורש רוחני עליון יותר - מספירת הכתר. לכן הוא גם נולד אדמוני (ג'ינג'י בלשוננו), כי הצבע האדום מסמל את כוח הגבורה, ששורשה הרוחני נעלה יותר מספירת החסד, עד כדי כך שהיא מושרשת בספירת הכתר.

מכיוון שעשו מסמל את ספירת הכתר, לכן כל משך הגלות האחרונה הזאת, עשו וצאצאיו הם "מלכים" השולטים על שאר העולם, ובכללם עם ישראל, כי מי שחובש את הכתר הוא המלך.

ומה יקרה בזמן הגאולה? בפסח "נתגלה עליהם מלך מלכי המלכים וגאלם". על איזו מדרגה רוחנית מרמז הביטוי "מלך מלכי המלכים"? זהו רמז לספירת הכתר הראשונית, שהרי רק למלך יש כתר. חג הפסח מסמל את גילוי הכתר דקדושה, ועל ידי שמירת החג הזה, אנו מקבלים בתוכנו את הקדושה הנפלאה של הכתר, ובכך מחליפים את כתרו של עשו בכתרו של יעקב - את כתר הקליפות והטומאה בכתר הקדושה.

דבר זה בא לידי ביטוי גם ביציאת מצרים ברכוש גדול. הרכוש הגדול מסמל את ניצוצות הקדושה הרבים שקיימים באומות העולם בכלל ובעשו בפרט. על ידי שאנו מבררים אותם, אנו מקבלים אותם יחד עם הכתר שהם מסמלים, ובכך עוברים למקום הראשון, משאירים את עשו מאחור.

סיפור לסיום

נסיים בסיפור על הדרך להגיע ראשון לגן עדן, המופיע במקורות בשם "יקום איש צרורות": כמאתיים שנה לפני החורבן, כשהיוונים נכנסו לירושלים, הוציאו להריגה בצליבה את יוסי בן יועזר, ראש הסנהדרין. בחוץ ישב אדם רכוב על סוס וחייך - יקום איש צרורות, אחיינו המתייוון. הוא לעג לדודו: "נו דוד, ראה את הסוס שהרכיב אותי אדוני ואת הסוס שהרכיב אותך אדונך".

הביט בו יוסי בן יועזר ואמר: "יקום, אם לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה"! אם זה השכר שמקבל מי שעובר על רצון ה', מה גודל השכר המובטח למי שעומד בעקרונות שלו? נכנסו

הדברים בליבו של יקום, הלך לביתו ועשה בעצמו ארבע מיתות בית דין. באותה שעה התנמנם יוסי בן יועזר וראה את מיטת אחיינו עולה השמימה. חייך ואמר: "בשעה קלה קדמני זה לגן עדן..."

שנזכה להגיע ראשונים לגאולה האמיתית והשלימה.

שבת שלום!